

УДК 631.164.:338
JEL O 32, P 42

КОВАЛЬ В.В.

доктор економічних наук,, доцент,

Одеський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Інглезі, 6, м. Одеса, Україна, 65070

E-mail: kafec@ukr.net

КОЛЕСНИКОВА К.С.

кандидат економічних наук,

Одеський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Інглезі, 6, м. Одеса, Україна, 65070

E-mail: ekolesnikova.od@gmail.com

БУРЛАЧЕНКО Д.М.

викладач

Одеський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Інглезі, 6, м. Одеса, Україна, 65070

E-mail: burlach@ukr.net

ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКІВ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

В статті розглядаються основи інтенсифікації інноваційної діяльності та проаналізовано сучасні тенденції інноваційного розвитку переробної промисловості. Виявлено передумови та базисні умови інтенсифікації інноваційного розвитку ринків переробної промисловості.

Ключові слова: інновації, переробна промисловість, інноваційно-інвестиційні процеси.

KOVAL V.V.

Dr.Sc. (Economics), Prof.

Odessa Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics

Inglise, 6, Odessa, Ukraine, 65070

E-mail: kafec@ukr.net

KOLESNIKOVA K.S.

Cand.Sc. (Economics), Odessa Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics

Inglise, 6, Odessa, Ukraine, 65070

E-mail: ekolesnikova.od@gmail.com

BURLACHENKO D.M.

Odessa Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics

Inglise, 6, Odessa, Ukraine, 65070

E-mail: burlach@ukr.net

INNOVATIVE MARKET DEVELOPMENT PRIORITIES INTENSIFICATION OF PROCESSING INDUSTRY

In the article the bases of intensification of innovative activity are considered and modern tendencies of innovative development of the processing industry are analyzed. The prerequisites and basic conditions for the intensification of innovative development of the processing industry markets are revealed.

It is substantiated that the competitive advantages in industry as a structure-forming sector of the national economy are achieved on the basis of an adequately developed strategy for its innovative development, becomes increasingly urgent

during a period of long-term market transformation, because it is not only related to determining the social and economic effect, but also requires taking into account the existing potential with Change in environmental conditions. The analysis of innovative sphere and sources of financing of innovative expenses of the processing industry enterprises is conducted, causes irreversibility of the process of reforming the system of state regulation and public administration in the innovation sphere as a priority for implementing systematic and consistent state policy.

The definition of innovativeness of types of activity of enterprises in the processing industry was made, which allowed to identify the maximum and minimum levels according to the relevant criteria. Proposed to improve the effectiveness of government support for the processing industry to implement adjustments to the antimonopoly, tax and customs policies, as well as to increase the investment attractiveness of industrial enterprises.

Keywords: innovation, manufacturing, innovation and investment processes.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Досягнення країною конкурентних переваг на глобалізованих ринках все більше визначається можливістю інноваційно-орієнтованим розвитком національної економіки та її промислового комплексу особливо в умовах зростання динамізму зовнішнього середовища.

Головним державним пріоритетом виступає інноваційна спрямованість розвитку промислового комплексу національної економіки, оскільки в розвинених країнах частка промислового виробництва в ВВП складає від 30-40%.

Крім того, заявлена стратегічні заходи [7] щодо збільшення з 10,7 до 25 відсотків частки промислових підприємств, що провадять інноваційну діяльність, нажалі протягом 2010-2014 років не була реалізована, що потребує подальшого стимулювання інноваційної активності на найбільшого сегменту промислового комплексу – переробної промисловості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальним залишається питання необхідність розробки ефективного підґрунтя для державної підтримки інноваційного розвитку ринків переробної промисловості.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Теоретико-методологічні основи розвитку ринків переробної промисловості та можливості ефективного використання їх інноваційного потенціалу присвячені роботи сучасних економістів, а саме: А.І. Гончаренко [2], О.І. Лайко, В. М. Лисюк, І. В. Резнік [3], А. Сидорова [8].

В свою чергу, заходи державної підтримки інноваційного розвитку ринків промисловості досліджувались у роботах учених: Бутенко А. І. [1], Л.І. Федулова [9], П.С. Харів, Шотик Т.М., Якубовский Н. [10-12], та інші.

Однак невирішеною залишається задача обґрунтування державної підтримки інтенсифікації інноваційного розвитку ринків переробної промисловості.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є визначення напрямів забезпечення підтримки інтенсифікації інноваційного розвитку ринків переробної промисловості.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Пріоритети розвитку промисловості на довгострокову перспективу, передбачені в Загальнодержавній цільовій економічній програмі розвитку промисловості на період до 2020 року, пов'язані з її модернізацією на основі інноваційних факторів [6].

Як засвідчує світовий досвід, конкурентні переваги в промисловості як структуроутворюючого сектору національної економіки досягаються на основі адекватно розробленої стратегії її інноваційного розвитку, що стає все більш актуальним в період тривалої ринкової трансформації, оскільки пов'язано не лише з визначенням соціально-економічного ефекту, але і потребує врахування існуючого потенціалу із зміною умовами зовнішнього середовища.

Перехід до інноваційної моделі економічного розвитку передбачає реалізацію державної політики структурно-технологічних перетворень промисловості на середньо- і високотехнологічні виробництва шляхом збільшення частки вітчизняних розробок на основі поєднання інноваційної та промислової політики, а також створення науково-інноваційно-виробничих кластерів у високотехнологічних галузях на базі комерціалізації власних наукових розробок з використанням незадіяних виробничих потужностей державних підприємств та галузевих наукових інститутів [6].

Результати дослідження стану інноваційної сфери свідчать про відсутність послідовного та системного підходу до її розвитку, низьку ефективність механізму стимулювання суб'єктів господарювання до провадження інноваційної діяльності, що обумовлює незворотність процесу реформування системи державного регулювання та державного управління в інноваційній сфері як

пріоритету реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та інноваційного оновлення національної економіки [5].

У 2015 році інноваційною діяльністю в промисловості займалися 723 підприємства, або 15,2% обстежених промислових підприємств, які впровадили більш ніж три тисячі інноваційних видів продукції, з яких 17,4 % – нові види продукції для ринку, 82,6 % – нових лише для підприємства. Нові види обладнання в загальній кількості впровадженної продукції становить 31%.

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	13,6	13,6	12,1	15,2
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	3,3	3,3	2,5	1,4

Джерело: [4]

Передумови інтенсифікації інноваційного розвитку характеризуються його фінансовою складовою, що пов'язано із необхідністю формування сприятливого інвестиційного клімату. Як свідчать статистичні дані, у 2015 році на інновації підприємства витратили 13,8 млрд.грн, проте найбільш вагомим стало придбання інформаційних технологій та устаткування – 80%, на науково-дослідні дослідження та придбання нових технологій й навчання та підготовку персоналу для розробки та запровадження нових або значно вдосконалених продуктів та процесів, діяльність щодо ринкового запровадження інновацій та інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій (інші витрати) склали лише 20%[4].

Недосконалість системи державного регулювання в інноваційній сфері призводить до зниження темпів інноваційного розвитку, високої ресурсоемності національної економіки, низької якості продукції та послуг, не конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, а також неефективного використання коштів, у тому числі державного та місцевих бюджетів, що виділяються для здійснення заходів у інноваційній сфері [5].

Варто відзначити, що ключовим джерелом фінансування інноваційних витрат, що склало 97,2% загального обсягу витрат залишаються власні кошти підприємств – 13,4 млрд.грн. В свою чергу обсяг коштів із зведеного бюджету України становив 589,8 млн.грн., який отримали 24 підприємства, відповідно вітчизняні та іноземні інвестиції отримало 15 підприємств загальним обсягом 132,9 млн.грн., а обсяг залучених коштів через кредитування склав 113,7 млн.грн., яким скористалося 11 підприємств [4].

У 2015 році загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції склав 23,1 млрд.грн., основним напрямом якої став її експорт (10,8 млрд.грн.) для третини підприємств із загальної кількості (570 підприємств). Інноваційну продукцію, що була новою для ринку реалізували на 7,3 млрд.грн., де 75 % підприємств її реалізували за межі України, а продукцію, яка була новою для підприємства у обсязі 15,8 млрд.грн. експортували 40,1% [4].

Проведемо визначення інноваційності видів діяльності підприємств переробної промисловості, що надасть можливість виявити ті з них, які мають найвищий та, відповідно, найнижчий рівні за критеріями: питома вага реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції та частка підприємств, що впроваджували інновації в загальній кількості підприємств.

Унаслідок непослідовності у проведенні та низької ефективності державної політики в інноваційній сфері спостерігаються тенденція щодо подальшого зниження питомої ваги реалізованої інноваційної продукції переробної промисловості в обсязі промислової продукції з 3,7 % у 2014 році до 2,1 % - у 2015 році, що пов'язано із зменшенням також кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації на 37%.

Критеріями досягнення цілей інтенсифікації інновацій є збільшення кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації і підвищення наукоємності, що визначається сукупністю факторів, що включають: науково-технічна діяльність; інноваційні ресурси; інноваційна інфраструктура; інноваційна культура та клімат.

Передумовами інтенсифікації інноваційного розвитку ринків переробної промисловості, які вимагають проведення політики, спрямованої на підтримку інноваційної діяльності, є: рівень НТП

(НТР); зміна життєвого циклу розвитку інноваційних процесів; зниження стимулів на інновації через монополізацію ринку; диверсифікація нових технологій.

Таблиця 2

Впровадження інновацій на підприємствах переробної промисловості

Переробна промисловість	Питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації, %	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2014 рік		
Усього	93,63	3,7
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	21,94	8,8
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	4,97	8,3
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	9,27	5,5
виробництва машин і устаткування	9,11	6,2
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	8,28	6,1
2015 рік		
Усього	93,36	2,1
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	22,82	1,3
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	5,26	0,8
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	8,58	3,0
виробництва машин і устаткування	7,47	6,1
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	6,22	1,7

Джерело: [4]

Зменшення кількості інноваційно активних підприємств промисловості, в т.ч. і переробної промисловості призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Процеси розвитку підприємств переробної промисловості мають важливі особливості, пов'язані із низьким рівнем оновлення матеріально-технічної бази через слабку їх фінансову спроможність, так і низькою ефективністю фінансових інструментів та механізму, а також виконання державних програм та здійснення заходів у інноваційній сфері, що потребує системного підходу щодо визначення пріоритетів державної політики в інноваційній сфері.

Відповідно до плану заходів (п.2, п.4) з реалізації «Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки» [7] передбачається створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності, впровадження інновацій, функціонування інноваційної інфраструктури, що в свою чергу повинно сприяти удосконаленню засад державної політики в інноваційній сфері щодо функціонування ринку інновацій та технологій, а також формування інноваційної культури [5].

Зважаючи на некординованість інвестиційної та інноваційної державної політики та загальну інертність соціально-економічних систем, особливу важливість набувають питання формування відповідної законодавчої бази та таких економічних стимулів, щоб заохочували підприємств переробної промисловості займатися впровадженням інновацій та розвитком інноваційної інфраструктури.

Враховуючи безальтернативність державної підтримки інтенсифікації інноваційного розвитку ринків переробної промисловості, викликаною її технологічною відсталістю (3 та 4 технологічні уклади), на нашу думку, основними стратегічними заходами виступають:

- формування правових, фінансово-економічних і організаційних умов для становлення і розвитку інноваційної сфери;
- розвиток інноваційної інфраструктури за участю держави (в рамках кластерів тощо) на основі державно-приватного (публічно-приватного) партнерства;
- формування механізму в регіональній підтримки інноваційної діяльності;
- розвиток системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності у подоланні роз'єднаності суб'єктів інноваційного процесу;
- податково-пільговий режим (зменшити податкове навантаження) щодо здійснення інноваційної діяльності.

Існуючі механізми державної підтримки переробної промисловості показав, що для підвищення ефективності необхідно здійснювати коректування антимонопольної, податкової і митної політики, а також сприяти підвищенню інвестиційної привабливості підприємств промисловості. Заходи інтенсифікації інноваційного розвитку ринків переробної промисловості будуть сприяти у досягненні соціально-економічних ефектів інноваційної діяльності за рахунок:

- зменшення рівня залежності держави в технологічному, економічному стані промисловості;
- зростаючого попиту на продукцію через розширення ринків збуту та конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- підвищення економічної та екологічної безпеки;
- збільшення частки продукції в загальному об'ємі експорту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, інтенсифікації інноваційного розвитку ринків переробної промисловості вимагає, з одного боку, створення умов, що сприяють розвитку інноваційному процесу, а з іншого боку – удосконалення державного регулювання та управління інноваційним розвитком шляхом формування цілісної інноваційної інфраструктури.

Передумови інтенсифікації інноваційного розвитку ринків переробної промисловості, які вимагають проведення політики, спрямованої на підтримку інноваційної діяльності. Збільшення кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації і підвищення наукоємності національної економіки виступає основними індикаторами ефективної державної підтримки проведення структурно-технологічних перетворень промисловості на середньо- і високотехнологічні виробництва на основі поєднання інноваційної та промислової політики.

Формування механізму державної підтримки інноваційних процесів на ринках переробної промисловості дозволить досягти позитивний вплив на подолання ряду негативних тенденцій через прискорення темпів впровадження нововведень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко А. І. Інфраструктурні компоненти інноваційної моделі економіки / О. І. Бутенко, Є.В. Лазарева // Економіка і прогнозування. – 2008. - № 4. - С. 69 - 81.
2. Гончаренко А.І. Функціонування підприємств переробної промисловості на засадах інноваційної парадигми стратегічного управління / А.І. Гончаренко // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2013. – № 4(81). – С. 64-71
3. Лайко О. І Посткризове регулювання фінансового стану підприємств харчової промисловості України / О. І Лайко, В. М. Лисюк, І. В. Резнік // Економіка харчової промисловості. - 2010. - № 1. - С. 5-11.
4. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник – К., 2016 – 257 с.
5. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 № 575-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-%D1%80>
6. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.07.2013 № 603-р – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/603->

7. Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 № 691-р – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80/>

8. Сидорова А. Напрями інноваційного розвитку в промисловості України / Г. Анісімова, А. Сидорова // *Економіка України* / [відп. ред. Геєць В. М.]. – 2009. – № 3. – С.19-26.

9. Федулова Л.І. Інноваційний вектор розвитку промисловості України / Л.І. Федулова // *Економіка України*. – 2013. – № 5. – С. 30-37.

10. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: монографія / П.С. Харів. — Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 326 с.

11. Шотик Т.М. Принципи побудови інноваційної інфраструктури національного господарства / Т.М.Шотик // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. - № 10 (112). – С. 25-31.

12. Якубовский Н. Инфраструктура – фактор ускорения инновационного развития промышленности / Н.Якубовский, В.Щукин // *Экономика Украины*. – 2007. – №2. – С. 27 - 38.

REFERENCES

1. Butenko ,O. I., & Lazareva, Ye.V. (2008). Infrastrukturni komponenti innovacijnoi modeli ekonomiki [Infrastructure components of an innovative economic model]. *Ekonomika i prognozuvannja-Economics and Forecasting*, 4,69-81 [in Ukrainian].

2. Goncharenko, A.I. (2013). Funkcionuvannja pidpriemstv pererobnoi promyslovosti na zasadah innovacijnoi paradigmi strategichnogo upravlinnja [Functioning of processing industry based on innovation paradigm of strategic management]. *Zbirnik naukovih prac' VNAU- Proceedings of of VNAU*,4(81), 64-71 [in Ukrainian].

3. Laiko, O. I., Lysiuk, V. M., Reznik ,I. V. (2010). Postkryzove rehuliuвання finansovoho stanu pidpriemstv kharchovoi promyslovosti Ukrainy [Post-crisis regulation of the financial condition of the food industry Ukraine]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti-Economics of Food Industry*,1,5-11 [in Ukrainian].

4. Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy [Research and innovation Ukraine] (2016). *Statystychnyi zbirnyk - Statistical Yearbook*. Kyiv: Derzhstandart Ukraine [in Ukrainian].

5. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z realizatsii Kontseptsii reformuvannia derzhavnoi polityky v innovatsiinii sferi na 2015-2019 roky» [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the action plan to implement the Concept of reforming public policy in the sphere of innovations for the years 2015-2019»] (2015). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-%D1%80> [in Ukrainian].

6. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii Zahalnoderzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku promyslovosti na period do 2020 roku» [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine « On approval of the Concept of target economic development programs in the industry until 2020»] (2013). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D1%80> [in Ukrainian].

7. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia derzhavnoi polityky v innovatsiinii sferi» [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Approval of the Concept of reforming public policy in the sphere of innovations»] (2012). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80/> [in Ukrainian].

8. Sydorova, A. (2009). Napriamy innovatsiinoho rozvytku v promyslovosti Ukrainy [Areas of Innovative development in industry of Ukraine] *Ekonomika Ukrainy - Economics of Ukraine*, 3, 19-26. Heiets, V. M. (Ed.). [in Ukrainian].

9. Fedulova, L.I. (2013). Innovatsiinyi vektor rozvytku promyslovosti Ukrainy [Innovative vector of development of industry of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy- Economics of Ukraine*,5,30-37 [in Ukrainian].

10. Khariv, P.S. (2013). *Innovatsiina diialnist pidpriemstva ta ekonomichna otsinka innovatsiinykh protsesiv [Innovative activities of enterprises and economic evaluation of the innovation process]*. Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].

11. Shotyky, T.M. (2010). Pryntsypy pobudovy innovatsiinoi infrastruktury natsionalnogo gospodarstva [Principles of innovation infrastructure of the national economy]. *Aktualni problemy ekonomiky- Actual problems of economy*,10(112),25-31[in Ukrainian].

12. Yakubovskiy, N., & Shchukyn ,V. (2007). Ynfrastruktura – faktor uskorenyia ynnovatsyonnoho razvytyia promishlennosty [Infrastructure - a factor in accelerating the innovative development of industry]. *Ekonomika Ukrainy - Economics of Ukraine*, 2, 27-38 [in Ukrainian].